

לסרטיפיקאט להכשרה פיזית ורעיונית. בגרמניה הנאצית זה כלל לא היה פשוט להקים מרכזי הכשרה, או מקומות הכשרה בחוות החקלאיות המעטות, שעמדו לרשות התנועה הציונית. היו חוות אחדות בבעלות יהודית, בית פנימייה תיכונית, עם מגמה חקלאית באהלם ופה ושם עוד מקום. לזמן מה הגושפנקה של "הסבה לצורך הגירה" הקלה במקצת, אך לבסוף סגרו הנאצים את ההכשרות והחרימו את החוות שבבעלות יהודית. לכן פותחה רשת הכשרה ענפה במזרח- ובמערב אירופה, בצ'כוסלובקיה, סקנדינביה, הולנד. הזרמים השונים חלשו על מרכזי ההכשרה השונים, כש"החלוץ" (עם זיקתו בעיקר לקבוץ המאוחד) ו"השומר הצעיר" (בעיקר במזרח אירופה) היו המובילים.

ב-1936 היה, אפוא, מצבם של צעירים יהודים רבים בגרמניה מצב של אי ודאות. היו שפוטר מעבודתם או לא מצאו עבודה כלל; רבים לא יכלו להמשיך בלימודיהם, מסיבות המצב הפוליטי שהלך והחריף באופן הדרגתי, או מסיבות כלכליות. משמעות הרעיון "הסבה מקצועית" עבור יהודי גרמני היא ירידה במעמד הסוציאלי, אם כי ירידה מומתקת ע"י הרעיון הציוני והתורה הסוציולוגית, שהציבה לפרימידה החברתית היהודית בסיס רחב של עובדי כפיים וכפי שציינתי, תיאוריה שלא הייתה מקובלת כל כך על היהודי הגרמני. אלא שכל הגירה כרוכה בהסבה מקצועית, בעידן משבר כלכלי עולמי, או כך הניחו. למסיימי בית ספר היה קשה להחליט איזה מקצוע ללמוד. בעלי מלאכה יהודים, שיכלו לקבל חניכים היו מעטים. כל החלטה על דרך מקצועית הייתה קשורה גם בתוכניות הגירה - רק מיעוט מיהודי גרמניה התכוון לעלות ארצה, רובם תכננו הגירה מעבר לים. מאלה שהצטרפו לתנועה, הרוב בחרו בהכשרה חקלאית, ומעטים בחרו במלאכה.

חיפשתי, אפוא, מקום הכשרה פרטי ומצאתי על פי מודעה בעיתון מקום כזה בסביבה הרחוקה יותר של ברלין. היה זה בן משפחה יהודית עשירה, שהיה לו כנראה עבר כ-Playboy ונכשל בעיסוקים "מגוונים". כדי שלא ימשיך לעשות בושות למשפחה שמו אותו הרחק מהכרך הסואן על כמה זונם קרקע חולית ונתנו לו לגדל צנוניות. מה היה יותר נכון מהמחשבה לקבל "למשק" מספר "הכשריסטים" ולשתפם במשימה - עבור תשלום כמובן, מצידנו - לא מצידו, לכסוי הוצאות הכלכלה; העבודה שלנו לא נחשבה. נפגשנו שם, חברת בניס, בני אותו גיל, המתלבטים בעתידם. עשו קצת ירקות, אספו קצת ביצים, היו להם גם כמה חזירים שצריך היה לשטוף לעתים מזומנות - והייתה עקרת הבית. בהופעתה החיצונית הייתה דומה למה שמתואר בדרך כלל בסרטים כ"מאדאם". משק ביתה גם התאים לזה: בעלה היה לרוב בזרכים, באילו עסקים איני יודע, והיא ניסתה להזמין מקרבנו ממלאי מקום, אך אירחה גם אנשי חוץ. ביליתי שם קיץ נהדר, את רוב החבריה שהסתובבו שם פגשתי אחר מכך בארץ. גורם חיצוני שם קץ לאידיליה של קיץ 1936: ח"א הגרמני החדש פתח לעצמו שדות אמונים, להפצצות מן האוויר, בקרבה ויום אחד הופיע שוטר והודיע לנו, שעלינו לעזוב, מאחר והאזור הוא שטח צבאי סגור ואנחנו נחשבים כסיכון בטחוני.

עבר הקיץ ולא היה לי מושג כיצד להמשיך; בלי הכשרה אין עליה - ומרכז "החלוץ" הודיע לי, שאין מכירים בהכשרתי מאחר ולא אושרתי כהלכה. לא יכולתי אף לתאר לעצמי מה אעשה בארץ ישראל, אם הייתי מגיע לשם. לחיות בקבוץ? עדיין לא הבנתי מהו בעצם "קבוץ". אמרו שאפשר להקים שם משק חקלאי. איך מקימים משק חקלאי? חייבים לדעת משהו בחקלאות. יש להמשיך, אפוא, בהכשרה.

יהודי, בעל משתלה גדולה בעיירה ע"י שטטין, פרסם מודעה והודיע על נכונותו לקבל מתמחים לצורך הכשרה חקלאית בתנאי חניכות. התקשרנו והחלטתי ללכת לשם. הייתה זו משתלה גדולה מאוד. היו בה חממות ומנבטות, הכל מכוסה זכוכית. גידלו בה פרחים לקטיף ובעציצים, צמחי בית וגם ירוקים למיניהם. חלק מהחממות היו מחוממות. הפרחים שווקו בעיקר בשטטין ונמכרו לחנויות. הייתה זאת משתלה המנוהלת על פי המסורת הגרמנית: מנהל העבודה, "השתלן הראשי", פיקד על צוות עובדים גדול, כולם גויים, שאחדים ענדו את סמל המפלגה הנאצית - צלב הקרס. המתמחים היו במעמד חניכים - לפי המסורת הגרמנית היה עליהם לשרת את העובדים הצוערים, לעבוד ולהימנע מלשאול שאלות. עובדים אחדים, רווקים, שבאו מחוץ למקום, גרו בבית הבוס, בתנאים לא תנאים. לכלכלה כל אחד דאג לעצמו ואת הארוחה החמה אכלו באיזו מסעדה. אלה, שלנו במקום, היו חייבים, ללא כל תמורה נוספת, לצאת בלילות ולטפל בתנורי החימום של החממות. לא היו עוד תנורי חימום אוטומטיים על סולר או מזוט; היו אלה תנורי פחם (קוקס) שחימומו